

Celem projektu jest weryfikacja, czy obowiązujące w Polsce po 1989 r. regulacje dotyczące ochrony dziedzictwa archeologicznego spełniają swoje podstawowe cele. Chcemy ustalić czy polski system ochrony dziedzictwa archeologicznego służy zadaniom badawczym archeologii, zapewnia skuteczną ochronę dziedzictwa archeologicznego, zachęca do zgłaszania władzom nowych znalezisk archeologicznych i zapobiega popełnianiu przestępstw przeciwko zabytkom archeologicznym.

W drugiej połowie XIX i XX w. do archeologów docierały liczne informacje o przypadkowych znaleziskach zabytków archeologicznych z terenów obecnych ziem Polski. Ich dopływ stopniowo zmniejsza się po 1989 r., pomimo rozwoju technologii, upowszechnienia użycia wykrywacza metali i powstawania kolejnych organizacji zrzeszających miłośników starożytności oraz poszukiwaczy zabytków. Z drugiej strony, narasta zjawisko przestępczości przeciwko zabytkom archeologicznym. Poszukiwacze-amatorzy przez lata byli (i często są do dziś) postrzegani jako główne zagrożenie dla dziedzictwa archeologicznego, również ze względu na przyjęty w Polsce model prawny, który czyni amatorską archeologię „detektorową” praktycznie nielegalną. Jednocześnie, niespotykany wcześniej wzrost inwestycji budowlanych oraz brak jednolitych standardów powoduje problemy w ewidencjonowaniu i magazynowaniu zabytków archeologicznych pochodzących z wykopalisk ratowniczych oraz egzekwowaniu prowadzenia rzetelnej dokumentacji przeprowadzonych wykopalisk.

Prezentowany projekt, dzięki zastosowaniu metod interdyscyplinarnych ma służyć ustaleniu jakie są przyczyny tych zjawisk oraz czy są one zróżnicowane pod względem regionalnym i społecznym. W celu odpowiedzi na postawione pytania badawcze dokonamy kompleksowej analizy obecnego stanu ochrony dziedzictwa archeologicznego w Polsce. Sprawdzimy czy prowadzone badania archeologiczne są prawidłowo dokumentowane, a znaleziska archeologiczne (w tym tzw. zabytki masowe) odpowiednio magazynowane. W ramach projektu zostanie stworzona baza danych dotyczących znalezisk zgłaszanych przez amatorów w Polsce po 1989 r., nagród wypłacanych znalazcom oraz wykrytych przestępstw przeciwko zabytkom archeologicznym, z uwzględnieniem możliwego zróżnicowania regionalnego oraz statusu społecznego osób zgłaszających znaleziska i popełniających przestępstwa przeciwko zabytkom. Porównamy liczbę znalezisk zgłaszanych do muzeów w Polsce i w wybranych krajach europejskich po 1989 r. Umożliwi to ocenę skuteczności rozwiązań przyjętych w różnych państwach. Dzięki interdyscyplinarnej analizie zebranych danych (z wykorzystaniem różnych metod wypracowanych przez nauki społeczne, prawne, historyczne i geograficzne), zidentyfikujemy główne słabości systemu ochrony dziedzictwa archeologicznego w Polsce. Przy użyciu metody porównawczej przeprowadzimy analizę rozwiązań przyjętych dla ochrony i rejestracji zabytków archeologicznych w wybranych krajach (Dania, Anglia i Walia, Belgia, Włochy, Rumunia). Zweryfikujemy zasadność ewentualnego wprowadzenia niektórych z tych rozwiązań do systemu polskiego i przedstawimy postawiony problem badawczy na tle europejskim.

Wyniki naszych badań pozwolą na wskazanie, jakie rozwiązania można wprowadzić w Polsce, aby nowe źródła archeologiczne były udostępniane do badań naukowych i skutecznie chronione, a potencjał społeczny miłośników i poszukiwaczy starożytności został wykorzystany z korzyścią dla dziedzictwa archeologicznego. Powyższe kwestie nie były dotychczas przedmiotem pogłębionych studiów, a realizacja niniejszego projektu może wpłynąć zarówno na podniesienie poziomu ochrony dziedzictwa archeologicznego, jak i na wzrost bazy źródłowej dla archeologii, w postaci zgłaszanych przez amatorów nowych znalezisk zabytków archeologicznych.